

matrikelkort er imidlertid sjældent ældre end 1880, det vil sige fra et tidspunkt, da industrialiseringen forlængst havde påvirket byernes topografi; man kunne derfor ikke uden videre bruge matrikelkortene. Med udgangspunkt i disse og andre videnskabelige opmålinger (fx. af arkæologisk art) kunne et system af kontrollinier opstilles. Dette gjorde det muligt at rette de ofte for tegnede ældre kort og udnytte deres oplysninger; til sidst kunne de skriftlige kilders meddelelser indtegnes på planen. Fra et formelt synspunkt er de britiske grundkort rekonstruktioner, ikke som de tyske rentegnede kopier; men de britiske korts pålidelighed er meget stor, hvilket udgravningsresultater fra Bristol, Gloucester og Hereford har vist.

Det må fremhæves, at Mrs. Lobel, oberst Johns og deres medarbejdere ikke er faldet for fristelsen til at udarbejde kort over faser i byernes vækst. Naturligvis diskuteres byudviklingen i teksten; men kun rimeligt sikre oplysninger indtegnes på kortene. I Deutscher Städteatlas har man valgt at bringe et kort med formodede væxtfaser, hvilket kan give en uberettiget fornemmelse af sikkerhed, især da det bevarede tyske kildemateriale ofte er ringere end det britiske. Netop på grund af sidstnævntes kvalitet kan man beklage, at det britiske atlas ikke af og til, hvor kilderne tillader det, har kort over erhvervenes placering i byen således som der findes i professor Eino Jutikkalas fascikler Turku-Åbo og Borgå-Porvoo i Scandinavian Atlas of Historic Towns (Odense 1977).

I modsætning til de tyske og skandinaviske atlanten er det britiske kortværk indbundet, hvilket har vist sig uheldigt især for grundkortene i 1:2.500. For de mindre byers vedkommende kan de normalt være på et »opslag« (2 sider), medens større byer som Bristol og Norwich ikke engang kan rummes på 2 opslag. Selv om grundkortet i 1:5.000 hjælper læseren til at bevare overblikket over hele byen, ville det have været mere praktisk, om grundkortet i 1:2.500 som i Deutscher Städteatlas havde været et foldekort af vekslede størrelse afhængigt af den pågældende bys udstrækning.

Som helhed er det en glæde, både videnskabeligt og æstetisk, at arbejde med det britiske atlas og dets smukke kort; anmelderen er overbevist om, at britisk byhistorie har krav på stor interesse, især fra dansk side, hvor man for middelalderens vedkommende ofte har ladet sig påvirke ensidigt af kontinental, især tysk, forskning. Ikke blot af denne årsag, men også på grund af værkets kvalitet og først og fremmest fordi britisk og dansk førindustriel byhistorie har mange fællestræk, kan det britiske atlas anbefales på det varmeste.

Thomas Riis

Curt Wallin: Tommarps urkundsbok 1085–1600. Klostret – Hospitalet – Staden – Socknen. II. 1300–1450. Stockholm, Verbum 1976. 277 sider.

Bogen er anden del af brevsamlingen om klostret Tommerup i Skåne med alle latinske og danske tekster oversat til moderne svensk (se om første del dette tidsskrift 12. r. II s. 223). De er dertil udførligt kommenteret. – Fil. dr. Tore Nyberg behandler indledningsvis de nordiske præmonstratenserklostres stilling i ordensorganisationen, en selvstændig afhandling på 16 sider. Her drøftes spørgsmålet om, hvorvidt rækkefølgen af klostrene i lister fra kontinentet kan afspejle husenes indbyrdes alder. Det er spændende at følge, men resultaterne er behæftet med usikkerhed. Præmonstratenserne har, indtil Norbert Backmunds – og i uddybning af hans resultater – Curt Wallins forskninger satte ind, været relativt stedmoderligt behandlet. Derfor er det oplysende at få en række principielle data af europæisk art og en del særlige problemer med relation til Danmark opridset af Nyberg. Det er ligefrem af rigshistorisk interesse, hvad der oplyses om Børglum kloster, der jo var præmonstratensisk: det er velhavende, og brødrene har valgt retten til bispe-

sædet. Men de kan sjældent eller aldrig nyde godt heraf på grund af kongens indflydelse (s. 21 note 10)! – Wallin går videre ad almen- og lokalhistoriske baner. Han belyser selve grundlæggelsen af Tommerup kloster og bydannelsen sammesteds ud fra både diplomatariske og arkæologiske undersøgelser. Byens (eller flækkens) udvikling kommer tildels i nyt lys gennem arkæologernes arbejde, men klostergrundlæggelsen falder som videnskabeligt problem i hovedsagen inden for historikernes felt. Wallin tager her hensyn til en seminaropgave fra Københavns Universitet fra 1963. Dens resultater udsættes som venteligt for kritik, bl. a. fra cand. mag. Jørgen Nybo Rasmussen, der har skrevet en længere redegørelse for sin opfattelse og øjensynlig, som man kan forstå af Wallins referat, har argumenteret klogt og kyndigt. – De følgende ekskursioner belyser adels- og godsproblemer i tilknytning til klostrets historie. Desuden berøres låsebrevsforfølgelsen, spørgsmålet om møllemonopol i Tommerup samt middelalderlige segl med bomærker fra lokaliteten. – Bindet er uundværligt for enhver, der sysler med historiske og arkæologiske problemkredse i det sydøstlige Skåne og er nu ført frem til 1450. Man må meget håbe, at det lykkes for Curt Wallin at færdiggøre sit uhyre fortjenstfulde arbejde og nå frem til år 1600, som planen er.

Niels Skyum-Nielsen

Knytlinge Saga. Knud den Store, Knud den Hellige, deres Mænd, deres Slægt. Oversat af *Jens Peter Ægidius* med indledning og noter ved *Hans Bekker-Nielsen* og *Ole Widding*. København, G. E. C. Gad 1977. 203 s. 59 kr.

Jomsvikingernes Saga. Harald Blåtand, Svend Tveskæg og Vikingerne i Jomsborg. Oversættelse, indledning og noter ved *Helle Degnbol* og *Helle Jensen*. København, G. E. C. Gad 1978. 166 s. 60,15 kr.

På foranledning af den tidligere danske ambassadør i Island, Bodil Begtrup, er disse nyoversættelser af sagaer om dansk historie sat i værk. For alle der ikke helt behersker islandsk er det af stor betydning at få adgang til disse sagaer – uden at forklejne C. C. Rafns udgaver og oversættelser fra 1829–30. De foreliggende oversættelser er skrevet på et flydende, mundret dansk med en vis hensyntagen til forlæggerens stilistiske egenart. De er ifølge indledningerne præget af flere stilpræg, en lærd »purpurstil« ved siden af mundtlig fortællerteknik og ind imellem fyndige replikskifter. Dettes til tages til indtægt for en litterær datering før den egentlige sagaform havde fundet sin stil. Mon vi dog ikke snarere står over for en mere eller mindre bearbejdet gengivelse af kilderne; både håndskriftforholdene og den sandsynlige identifikation af forfatteren til Knytlinga med Óláfr Þórðarson hvítaskald (d. 1259) daterer tilblivelsen til midten af 13. årh., sagaskrivningens højdepunkt, og det må være forbeholdt en snæver inderkreds at skelne mellem stadierne i sagaernes udvikling i den anden halvdel af det 13. årh. Bortset fra sådanne finesser kan begge bøger anbefales som udtryk for hvad man på Island i 1200-tallet vidste om danske forhold.

De to sagaer har ret forskellig historisk værdi. Det er absolut overdrevet at sige – som i indledningen – at Knytlinga »som kildekrift i moderne faghistorisk forstand ikke er så meget værd«. Tværtimod tyder nyere studier på at sagaen bygger på et forlæg der repræsenterer en bestemt politisk opfattelse der afviger fra Saxos, som det flere gange er hævdet af Curt Weibull, sidst i *Scandia* 42 (1976). Denne synsmåde er blevet yderligere bekræftet i en afhandling af stud. mag. Rikke Malmros der er optaget til udgivelse i samme tidsskrift. Ingen kan bebrejde udgiverne at de ikke kendte denne sidste undersøgelse, men nok at litteraturlisten i praksis slutter med Gustav Albecks disputats fra 1947